

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Қазақстандық ұлттық географиялық қоғамы
Казахстанское национальное географическое общество

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева

ГЕОГРАФИЯНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ҚОЛДАНБАЛЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ГЕОГРАФИИ

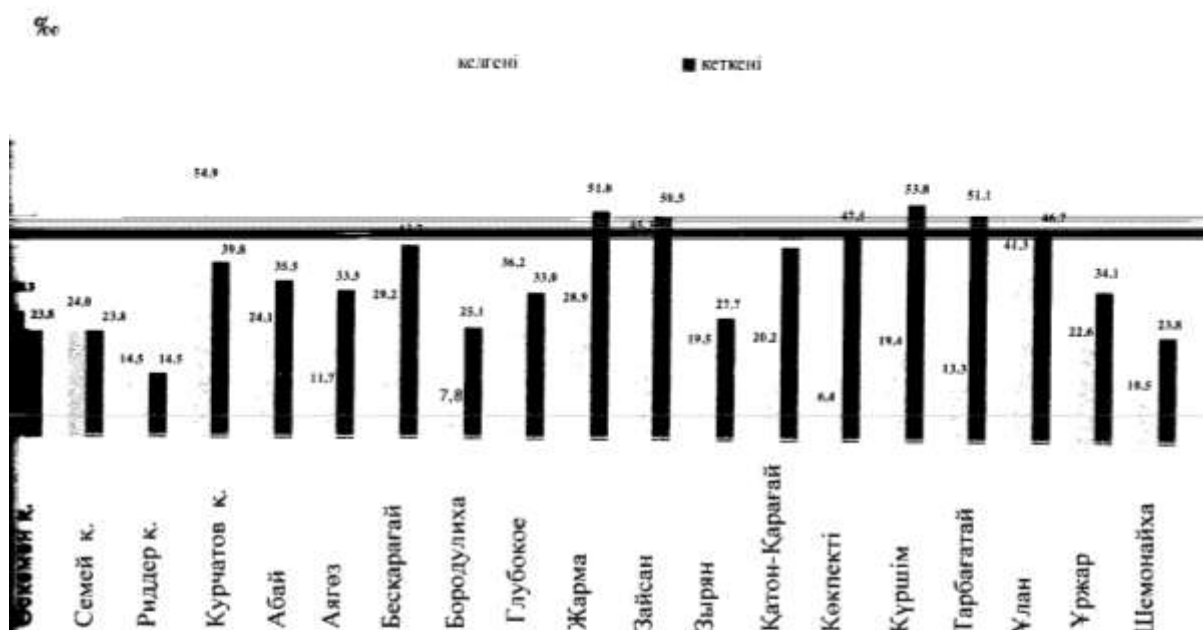
Материалы
Международной научно-практической конференции
9-10 июня

ЧАСТЬ I

Астана, 2014

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ И СОЦИАЛЬНОЙ ГЕОГРАФИИ

А.А. Саипов СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ КАЗАХСТАНСКОГО ПУТИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО И СОЦИАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ.....	111
Г.Н. Нюсупова СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В УРБАНИЗИРОВАННЫХ ЦЕНТРАХ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	115
Д.И. Олифир ЭКОНОМИКА УКРАИНЫ: КРАХ ПРИ «НЕЗАЛЕЖНОСТІ».....	119
С.И. Яковлева СИНЕРГЕТИКА ПРИГОРОДНОЙ ЗОНЫ КРУПНОГО ГОРОДА.....	123
Ю.А. Губарева ОСОБЕННОСТИ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ СЕМЕЙНОЙ СТРУКТУРЫ НАСЕЛЕНИЯ БЕЛАРУСИ В ПЕРИОД СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ.....	126
З.Т. Ауезова, А.К. Мусабаева ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	129
Р.В. Плохих, К.Б. Несипбаев ОЦЕНКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ЦЕНТРАЛЬНОГО КАЗАХСТАНА ДЛЯ РАЗВИТИЯ РЕКРЕАЦИОННО-ТУРИСТСКИХ КОМПЛЕКСОВ.....	133
З.Т. Ауезова, М.Н. Мусабаева ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ШАҒЫН ҚАЛАЛАРДЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ, ӘЛЕУМЕТТІК ЖӘНЕ ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ДАМУ МӘСЕЛЕЛЕРІНІҢ ЗЕРТТЕЛУ ДЕҢГЕЙІ.....	137
Е.Н. Селищев К ВОПРОСУ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРОСТРАНСТВА РЕГИОНА.....	140
А.М. Сергеева АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫНДАҒЫ АУЫЛДЫҚ ЕЛДІ МЕКЕНДЕРДІҢ ДАМУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	143
Р.М. Сафиуллина СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ В РЕСПУБЛИКУ БАШКОРТОСТАН.....	149

Сурет 2. 2011 жылы аудандар мен қалалар бойынша халықтың 1000 адамға шаққандағы келгендер мен кеткендер қарқындылығының коэффициенті

2011 жыл ішінде тасталынды көздерінің ең көп саны – жалпы санының 38%-ы – Өскемен қаласында шоғырланды, Семей қаласына 14%, Зырян ауданына 7%, Риддер қаласы мен Шемонайха ауданына 4%-дан келеді.

Атмосфераға шығарылған қауіпті заттардың ішінен ең жоғары үлес - 34%-ды – күкіртті ангидрид, 27%-ды – көміртегі тотығы, 10%-ды – азот тотығы алады [3]. Аталған заттар көздің шырышты қабығы мен жоғары тыныс жолдарының тітіркенуіне, көмірсулар мен белок алмасуының бұзылуына, мидың дұрыс жұмыс істеуінің нашарлауына, бауыр, көк бауыр, бұлшық ет, тері аурулары мен эндокринді ауруларға әкеп соғады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Демографический ежегодник за 2011 год. Департамент статистики Восточно-Казахстанской области. – Усть-Каменогорск, 2012. – 50 с. Статистический сборник/ Под ред. А. Макажанова.
2. Восточно-Казахстанская область. Итоги Национальной переписи населения Республики Казахстан 2009 года. Том 1. – Астана, 2011. – 130 с. Статистический сборник/ Под ред. Смаилова А.А.
3. Шығыс Қазақстан облысының статистика департаменті. Өскемен қ-сы. Баспасөз хабарламасы №483, 2012 ж. 5 шілде.

ОЦЕНКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ЦЕНТРАЛЬНОГО КАЗАХСТАНА ДЛЯ РАЗВИТИЯ РЕКРЕАЦИОННО-ТУРИСТСКИХ КОМПЛЕКСОВ

д.г.н., доцент Р.В. Плохих, К.Б. Несипбаев
 ТОО «Институт географии»,
 г. Алматы

В статье использованы материалы проекта «Разработка научного обеспечения комплексного использования туристско-рекреационного потенциала Центрального Казахстана» в рамках государственного заказа Комитета науки Министерства образования и

науки РК на 2012–2014 годы (номер госрегистрации 0112PK00571 в АО «Национальный центр научно-технической информации»).

Понятие «туристская отрасль экономики» постепенно размывается. Для рыночной экономики характерно не столько развитие обособленных отраслей, сколько функционирование диверсифицированных межотраслевых рекреационно-туристских комплексов (РТК). Это связано с тем, что индустрия отдыха и туризма производит как предметы потребления (например, пищу, сувениры, специальные каталоги и др.), так и услуги (например, размещение в гостинице, перевозки-трансферты, развлечения и др.) [1].

Рекреационно-туристский комплекс представляет собой совокупность ресурсов и предприятий, обеспечивающих производство одного или нескольких туристских продуктов. Он образуется в результате интеграции инфраструктуры разного назначения: санаторно-курортного, туристско-экскурсионного, спортивно-оздоровительного и др. (рисунок 1).

Системообразующие элементы РТК следующие: рекреационно-туристские ресурсы как фактор формирования и удовлетворения потребности в отдыхе и туризме; субъекты хозяйствования как поставщики товаров и услуг; туристы и рекреанты как потребители конечного продукта [2].

При картографировании социально-экономического потенциала Центрального Казахстана для развития РТК основной объект изучения – это целостные территориальные образования, оцененные по характеру благоприятности и перспективности для создания инфраструктуры отдыха и туризма [3]. Чем ближе такие территории одна к другой, тем выше вероятность налаживания между ними разного вида связей – информационных, транспортно-коммуникационных, производственно-экономических и др. Оценка и картографирование опираются на анализ фондовых, справочных, статистических, литературных и картографических материалов, а также данных дешифрирования космического снимка 2012 г. Их обработка позволила сформировать цельное представление о социально-экономическом потенциале развития туристско-рекреационных комплексов в Центральном Казахстане.

Показатель социально-экономического потенциала для развития рекреационно-туристских комплексов ($CЭП_{трк}$) рассчитан по формуле (1):

$$CЭП_{трк} = \frac{K_{15} + 0,75K_{14} + 0,50K_{13} + 0,25K_{12}}{K_{15} + K_{14} + K_{13} + K_{12} + K_{11}}, \quad (1)$$

где K_{11} , K_{12} , K_{13} , K_{14} , K_{15} – количество критериев, которые вошли в группы с оценкой в один балл, два балла, три балла, четыре балла и пять баллов.

Для оценки и картографирования $CЭП_{трк}$ использованы 50 критериев, объединенных в 6 групп согласно свойствам территории: 1) общие; 2) демографические; 3) социальные; 4) экономические; 5) транспортные; 6) рыночные, логистические и институциональные (рисунок 2).

Интерполяция осуществлена по алгоритму – геостатистический метод Крикинг (Kriging). Карта изолиний экспортирована в ArcGIS 10.0. Главный результат выполненных исследований – это сравнительная характеристика разных территорий Карагандинской области по уровню СЭП (рисунок 3).

Рис.1 Структура рекреационно-туристского комплекса

Топографическая карта Центрального Казахстана масштаба 1:1 000 000 была разбита сеткой из равных квадратов 10 x 10 км. Для каждого из них определен показатель СЭП для развития РТК. Экстраполяция пространственной информации выполнена в Golden Software Surfer V. 11.2.848, основное назначение которого – обработка и визуализация двумерных наборов данных, описываемых функцией: $z = f(x, y)$.

Рис.2 Группы критериев оценки СЭПtrk

* Примечание: в скобках указано количество использованных оценочных критериев.

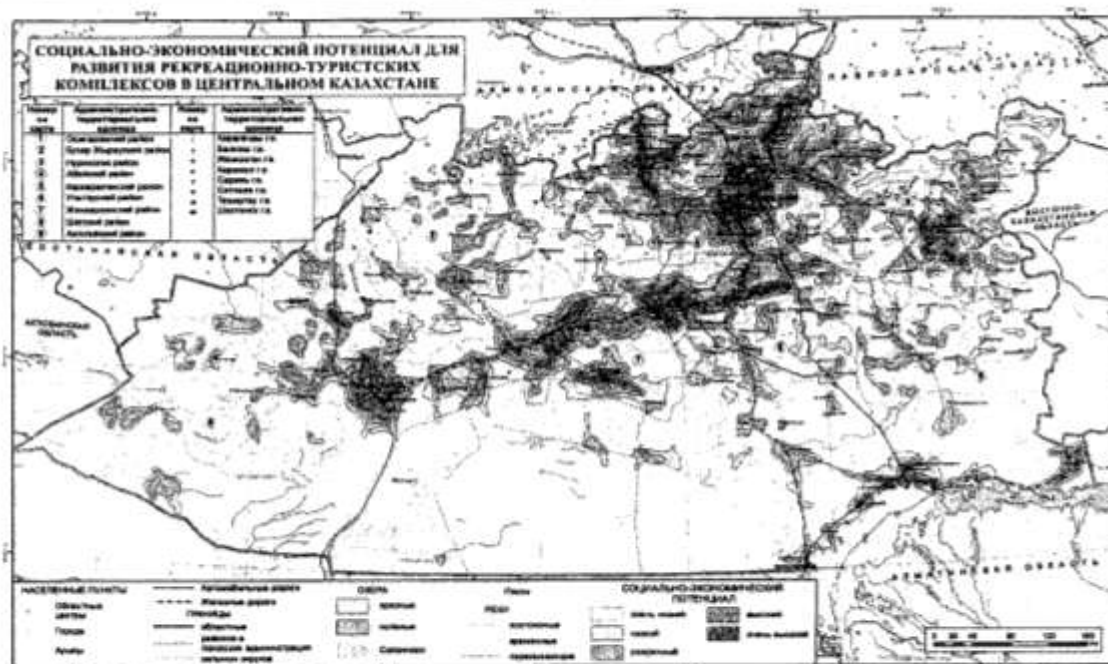

Рис.3 Карта СЭП Центрального Казахстана для развития РТК (в границах Карагандинской области)

При выделении зон учитывались не только определенные сочетания и соотношения ареалов ресурсов и ситуаций, но и то, что СЭП – результат сложного и специфического взаимодействия факторов. Исходным при разработке и составлении карты является понятие социально-экономических ресурсов как характеристик территории с относительно однородным их состоянием, являющемся результатом взаимодействия многих факторов. Их можно рассматривать как сложную систему – территориальное сочетание, охватывающее системы разной степени сложности, характеризующееся определенной общностью. Характеристика территории включает следующие отличительные качества: неблагоприятные условия, пригодность для размещения РТК по зонам их комфортности. На карте граница ареалов показывается условной линией, обозначающей пределы комфортности для развития рекреации и туризма.

Основные задачи развития РТК в Центральном Казахстане следующие: создание условий для эффективного развития РТК; формирование конкурентоспособных туристских продуктов, обеспечивающих позитивный имидж и узнаваемость на национальном и международном рынках туристско-рекреационных услуг; проведение активной рекламной деятельности, направленной на продвижение РТК на национальный и международный рынки; формирование местной нормативно-правовой базы РТК; содействие повышению конкурентоспособности туристско-рекреационных услуг за счет улучшения качества обслуживания клиентов; поддержка развития малого и среднего предпринимательства в РТК; обеспечение развития инфраструктуры РТК путем содействия привлечению отечественных и иностранных инвестиций для реконструкции и создания новых объектов; содействие созданию условий для развития услуг (гостиничных, лечебно-оздоровительных, сервисных, транспортных, связи и др.) в соответствии с международными стандартами; содействие развитию межрегиональных и международных туристских связей на основе рекреационных ресурсов.

Список использованных источников:

1. Плохих Р.В. К вопросу оценки эффективности в сфере отдыха и туризма Казахстана

// Развитие индустрии туризма и гостеприимства: опыт, проблемы, инновации: сб. научн. ст. V межд. научн.-практ. конф., 18 мая 2013 г. – Тамбов: ФГБОУ ВПО «Тамбовский государственный университет им. Г.Р. Державина», 2013. – С. 83–86.

2. Плохих Р.В. Оценка природно-ресурсного потенциала Центрального Казахстана для развития рекреационно-туристских комплексов // Регион – 2013: стратегия оптимального развития: матер. научн.-практ. конф. с межд. участием, 7–8 ноября 2013 г. – Харьков: Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина, 2013. – С.428–430.

3. Плохих Р.В. Научные изыскания по разработке ГИС и технологических карт маршрутов для форсированного развития туризма в Улытауском регионе // Туристско-рекреационная сфера как фактор социально-экономического развития страны: Междунар. научн.-практ. конф., посв. 20-летию независимости Республики Казахстан, 21-22 октября 2011 г. – Алматы: Университет «Туран», 2011. – С. 81–87.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ШАҒЫН ҚАЛАЛАРДЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ, ӘЛЕУМЕТТІК ЖӘНЕ ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ДАМУ МӘСЕЛЕЛЕРІНІҢ ЗЕРТТЕЛУ ДЕҢГЕЙІ

г.ғ.к., доцент З.Т. Ауезова, г.ғ.д., профессор М.Н. Мусабаева
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Астана қ.

Мәселенің қаншалықты зерттелген деңгейін қарастыруға кіріспей тұрып, біз мына аса маңызды сәтке назар аударғымыз келеді. Шын мәнінде, экономистер мен демографтар қала мен қала тұрғындарының мәселелерін кеңінен зерттеген. Сондай-ақ, қалалардың экономикалық және демографиялық дамуының мәселелері, олардың әр жерге орналастыру жүйесіндегі рөлі кеңес одағы ғалымдарының сан-алуан еңбектерінде жарияланған. Сонымен бірге, біз зерттеп жатқан кезеңде, нақты айтқанда Қазақстанның шағын қалаларының дамуына арнайы кешенді әлеуметтік-экономикалық зерделеу өткізілген жоқ.

Кеңес Одағында кенттену үрдісі географиялық, экологиялық, әлеуметтік және басқа да аспектілерде зерттелді. Айта кетсек, қалалар мен қала тұрғындарының мәселелері жөніндегі жалпы одақтық әдебиеттерде, Қазақстанның шағын қалаларын әлеуметтік-экономикалық және демографиялық дамыту қысқа қарастырылды.

Одақ кезінде қалалар туралы В.Г.Давидовичтің, Б.С.Хоревтың, Г.М.Лаппоның қорытынды еңбектері зор үлес қосты. Бұл зерттеушілер географиялық және әр жерге орналастыру аспектісіне негізгі назарын аударып, жоғары ғылыми деңгейде қазіргі заманның кенттену мәселелерінің кең спектрін шешті. Олардың зерттеулері кенттену, оның беталысы, даму факторы, ел, өңір арасындағы және басқа да ерекшелігінің мәні туралы толық көрінісін берді.

Қала мен қала тұрғындарының әлеуметтік даму мәселелері мен болашағы туралы М.Г.Бархиннің, О.Н.Яницкийдің, А.В.Дмитриевтің, М.Н.Межевичтің, Н.А. Аитовтің және т.б. еңбектерінде қарастырылды. Біздің көзқарасымыз бойынша, экономикалық, әлеуметтік және кенттену үдерісінің өзара байланысы мен өзара тәуелділігін зерттеген ғылыми еңбектер мен әдебиеттер осы күнге дейін құнды. Қазақстанда қалалардың әлеуметтік-экономикалық және демографиялық дамуының мәселелерін зерттеу 1970 жылдардың басында жүйелі және көп жоспарлы сипатқа ие бола бастады.

Сондай-ақ, экономистердің кейбір зерттеулерінде, Қазақстан қалаларының, соның ішінде шағын қалалардың еңбек қорларын пайдалану мәселесі қарастырылған. Жинақталған зерттеулердің арасында шағын қалалар дамуының мәселесін қозғайтын, ҚазССР ҒА экономика институтының авторлар ұжымы дайындаған «Дамыған социализм кезеңіндегі Қазақстан дамуының әлеуметтік-экономикалық мәселелері» атты кітабына тоқталсақ, мұнда алғаш рет республиканың әлеуметтік-экономикалық даму деңгейінің түсінігін